

دانشگاه تربیت مدرس

بسم الله الرحمن الرحيم

تکنولوژی و معماری بومی

تألیف و تدوین:

دکتر اسماعیل ضرغامی

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس شهید رجائی

سیده اشرف سادات

سرشناسه:	ضرغامی، اسماعیل، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	تکنولوژی و معماری بومی / تألیف اسماعیل ضرغامی؛ سیده اشرف سادات.
مشخصات نشر:	تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۲۴۰ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۴-۹۴-۱
وضعیت فهرست نویسی:	فیفا
یادداشت:	واژه نامه. نمایه.
موضوع:	معماری بومی -- ایران
موضوع:	Vernacular architecture -- Iran
موضوع:	معماری و تکنولوژی
موضوع:	Architecture and technology
موضوع:	معماری
موضوع:	Architecture
شناسه اف:	سادات، سیده اشرف، ۱۳۶۶ -
شناسه افزود:	دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
شناسه افزوده:	Shahid Rajaee Teacher Training University
رده بندی کنگره:	۱۳۹۰ ت ۸ / ض ۱ / ۴ / ۸۱۴۸۰
رده بندی دیویی:	۷۲۰.۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۸۸۰۰۸۶

دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

عنوان:	تکنولوژی و معماری بومی
تألیف و تدوین:	دکتر اسماعیل ضرغامی، عضو هیات علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی / سیده اشرف سادات
ویراستار علمی:	دکتر سینا رزاقی اصل
ویراستار ادبی:	عاطفه نجیبی
نوبت چاپ:	اول - پاییز ۱۳۹۶
انتشارات:	دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
لیتوگرافی:	رجاء نقشینه
چاپ:	شریف
طراح جلد:	مهندس هادی عارفی
ناظر چاپ:	محمد معتمدی نژاد
صفحه آرا:	نیره فیروزی
کارشناسان:	نیره فیروزی / طاهره کیا / علی رضایی اهورانویی
شمارگان:	۱۰۰۰ جلد
قیمت:	۱۸۰,۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۴-۹۴-۱
ISBN:	978-600-6594-94-1

کلیه حقوق این اثر برای مؤلفان و مترجمان و دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی محفوظ است.

نشانی: تهران، لویزان - کد پستی ۱۵۸۱۱-۱۶۷۸۸ - صندوق پستی ۱۶۳ - ۱۶۷۸۵ - تلفن: (۲۶۳۲) ۹ - ۲۲۹۷۰۰۶۰.

۲۲۹۷۰۰۷۰. تلفکس: ۲۲۹۷۰۰۴۲، پست الکترونیکی: Publish@srutu.edu، وب سایت: http://Publish.srttu.edu

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ج	مقدمه کتاب
ذ	پیش گفتار
۱	فصل اول: بوم‌شناسی
۱	۱-۱- مقدمه
۲	۱-۲- پیشینه بوم‌شناختی
۳	۱-۳- مبانی بوم‌شناسی
۴	۱-۳-۱- تعریف بوم
۵	۱-۳-۲- تمدن بومی
۶	۱-۳-۳- اهمیت دانش بومی
۶	۱-۳-۴- بومی‌گرایی و هویت بومی
۸	۱-۴- معماری بومی
۱۳	۱-۴-۱- ارزش‌ها در معماری بومی
۱۴	۱-۴-۲- تمایز معماری بومی و سنتی
۱۵	۱-۴-۳- رویکردهای معماری بومی
۱۶	۱-۴-۳-۱- معماری بومی و زمینه‌گرایی
۱۷	۱-۴-۳-۲- معماری بومی و مردم‌گرایی
۱۷	۱-۴-۳-۳- معماری بومی و طبیعت‌گرایی
۱۸	۱-۴-۴- عوامل مؤثر در شکل‌گیری معماری بومی

۲۱	۱-۴-۵- ویژگی‌های معماری بومی
۲۲	۱-۴-۶- جوهره معماری بومی
۲۴	۱-۴-۷- ویژگی‌های معماری بومی
۲۵	۱-۴-۸- ارزش‌شناسی معماری بومی در عملکرد
۲۹	۱-۵-۵- ضرورت توجه به بوم‌گرایی در معماری معاصر
۲۹	۱-۵-۱- بومی‌گرایی در قرن ۲۱
۳۱	۱-۵-۲- بومی‌گرایی در برابر مدرنیته‌ی جهانی
۳۳	۱-۵-۳- بومی‌گرایی در تقابل با جهانی شدن
۳۴	۱-۵-۴- مدرنیته و دیدگاه جدید به بوم
۳۵	۱-۶-۶- معماری بومی در ایران
۴۵	۱-۷- ضرورت ایجاد فضاهای مسکونی بوم‌گرا
۴۸	۱-۸- هویت
۴۹	۱-۹- هویت و معماری بومی
۵۰	۱-۹-۱- چگونگی تدقیق هویت اسلامی در اثر معماری
۵۲	۱-۱۰- جمع‌بندی

فصل دوم: فرهنگ و بوم

۵۵	۲-۱- مقدمه
۵۵	۲-۲- فرهنگ
۵۶	۲-۳- تاثیر فرهنگ بر معماری بومی
۵۹	۲-۴- رابطه معماری بومی و فرهنگ
۶۳	۲-۵- پاسخ‌گویی معماری بومی در سایه فرهنگ
۶۷	۲-۶- عدم استمرار تاریخی و ایجاد گسستگی فرهنگی در معماری بومی
۶۸	۲-۶-۱- زمینه‌های تاریخی و سیاسی
۶۸	۲-۶-۲- شرایط حرفه‌ای معماران
۷۰	۲-۶-۳- تحولات اجتماعی
۷۰	۲-۶-۴- تکنولوژی و تأثیر آن در توسعه شهرها
۷۱	۲-۷- توجه به الگوهای فرهنگی هر منطقه
۷۲	

فصل سوم: تکنولوژی بومی

۷۷

۱-۳- مقدمه

۷۷

۲-۳- تکنولوژی چیست؟

۷۸

۳-۳- واژه‌شناسی تکنولوژی

۸۱

۴-۳- مؤلفه‌های تکنولوژی

۸۲

۵-۳- جایگاه تکنولوژی در معماری

۸۳

۶-۳- تکنولوژی و معماری

۸۴

۱-۶-۳- تأثیر تکنولوژی بر فضاها و بومی

۸۶

۲-۶-۳- معماری بومی و ارتباط آن با سبزی‌نگی

۸۶

۳-۶-۳- تأثیر تکنولوژی بر سبزی‌نگی

۸۹

۴-۶-۳- تأثیرات تکنولوژی بر نرم‌ها و معماری بومی

۹۰

۱-۴-۶-۳- بادگیر

۹۰

۲-۴-۶-۳- بلندمرتبه‌سازی

۹۰

۳-۴-۶-۳- مقاومت

۹۱

۴-۴-۶-۳- مصالح

۹۲

۵-۶-۳- تأثیر تکنولوژی و دگرگونی مصالح نوین در فضاها و معماری

۹۳

۶-۶-۳- تأثیر تکنولوژی بر معماری ایران

۹۳

۷-۶-۳- تأثیر تکنولوژی در معماری معاصر

۹۵

۷-۳- تکنولوژی و بوم

۱۰۰

۱-۷-۳- تکنولوژی و معماری بومی

۱۰۱

۲-۷-۳- پتانسیل‌های تکنولوژی بومی

۱۰۳

۱-۲-۷-۳- شناخت مزایای تکنولوژی بومی در حوزه کالبدی

۱۰۴

۲-۲-۷-۳- شناخت مزایای تکنولوژی بومی در حوزه اقتصادی

۱۰۹

۳-۲-۷-۳- شناخت مزایای تکنولوژی بومی در حوزه زیست محیطی

۱۱۱

۴-۲-۷-۳- شناخت مزایای تکنولوژی بومی در حوزه اجتماعی- فرهنگی

۱۱۳

۸-۳- جایگاه تکنولوژی در ساختمان

۱۱۴

۱۱۵	۳-۸-۱- حوزه اقتصادی تکنولوژی
۱۱۵	۳-۸-۲- حوزه زیست- محیطی تکنولوژی
۱۱۵	۳-۸-۳- حوزه اجتماعی- فرهنگی تکنولوژی
۱۱۵	۳-۸-۴- حوزه کیفی تکنولوژی
۱۱۵	۳-۹- جایگاه تکنولوژی بومی در توسعه پایدار شهری
۱۱۸	۳-۱۰- جمع‌بندی

فصل چهارم: اقلیم و معماری پایدار

۱۲۱	۴-۱- مقدمه
۱۲۱	۴-۲- اقلیم
۱۲۲	۴-۳- طراحی اقلیمی
۱۲۶	۴-۴- بوم، گرا، و کام به سوی پایداری
۱۲۷	۴-۵- پایداری
۱۲۷	۴-۶- معماری پایدار
۱۳۰	۴-۶-۱- معماری پایدار و انرژی زمینه‌ای (بومی) است
۱۳۲	۴-۷- آماده‌سازی بستر پایداری
۱۳۴	۴-۸- رد یا پذیرفتن پایداری از راستای سنتی (تربوط به گذشته)
۱۳۷	۴-۹- رویکرد پایداری در اصول معماری بومی ایران
۱۳۷	۴-۹-۱- نگاه مقدس به طبیعت
۱۴۰	۴-۹-۲- مراحل طراحی و طراحی انسانی
۱۴۲	۴-۹-۳- پایایی بنا
۱۴۴	۴-۱۰- خانه ایرانی مصداق معماری پایدار
۱۴۵	۴-۱۰-۱- معرفی ارزش‌های تکرار پذیر
۱۴۵	۴-۱۰-۱-۱- احکام اولیه
۱۴۶	۴-۱۰-۱-۱- احکام ثانویه
۱۴۶	۴-۱۱- فواید استفاده از کاربرد اصول معماری بومی ایرانی در راستای رویکرد معماری پایدار
۱۴۷	۴-۱۲- رازهای پایداری معماری بومی

فصل پنجم: بررسی و تحلیل مصادیق بوم‌گرا**۱۵۵**

۱۵۵-۱- راسم بدران و آثار

۱۵۶-۱-۱- معماری راسم بدران

۱۵۶-۱-۲- تأثیرات سنت در آثار بدران به‌عنوان احیاکننده معماری اسلامی مدرن (آثار او در دهه ۷۰ و بعد آن)

۱۵۹-۱-۳- تأثیرات رویکرد جهانی شدن در آثار بدران

۱۶۰-۱-۴- رویکرد جهانی راسم بدران به طراحی و ویژگی‌های آن

۱۶۳-۱-۵- مجموعه مسکونی کارکنان کارخانه سیمان در امان، اردن

۱۶۴-۲-۵- حسن فتی

۱۶۵-۱-۲-۵- تفکرات و بدگاه‌ها

۱۶۸-۲-۲-۵- اصول معماری حسن فتی

۱۶۸-۳-۵- کامران دیبا

۱۷۰-۱-۳-۵- موزه هنرهای معاصر

۱۷۵-۲-۳-۵- شهرک شوشتر نو

۱۸۴-۴-۵- بررسی موردی سه نمونه خانه رسولیان، خانه لاری‌ها و خانه آیت‌اللهی در یزد

۱۸۴-۱-۴-۵- بررسی خانه رسولیان در یزد

۱۸۸-۲-۴-۵- بررسی خانه لاری‌ها در یزد

۱۹۱-۱-۲-۴-۵- معماری بومی در خانه لاری‌ها

۱۹۵-۳-۴-۵- بررسی خانه آیت‌اللهی در یزد

۱۹۷-۵-۵- جمع‌بندی

۱۹۸- سخن آخر

۲۰۱**منابع**

۲۰۱

منابع فارسی

۲۱۵

منابع لاتین

۲۱۷

واژه‌نامه‌ها

۲۱۷

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

۲۲۱

واژه‌نامه فارسی به انگلیسی

۲۱۷

نمایه

۱۷

www.ketab.ir

مقدمه کتاب

معماری بومی نوعی از معماری است که براساس نیازهای محلی، مصالح در دسترس، سنت‌ها، ارزش‌ها و باورهای مردم بومی و توسط خود آن‌ها ساخته شده است. معماری بومی در طول زمان با بازتاب زمینه‌های زیست محیطی، فرهنگی، تکنولوژیکی، اقتصادی و تاریخی‌اش تکامل یافته است. سازندگان این معماری مردم بومی هر منطقه بوده‌اند، بنابراین بیش‌تر از هرکس دیگری به شرایط اقلیمی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محیط خود واقف بوده‌اند. با پیشرفت تکنولوژی و جایگزین شدن ماشین‌ها، این دیگر خود مردم نبودند که بناهایشان را می‌ساختند، پس خیلی از مسائل که در معماری بومی اهمیت داشت در معماری دوره مدرن نادیده گرفته شد. تمام اشکال معماری بومی برای رفع نیازهای برده انطباق با ارزش‌ها و روش زندگی مردم که فرهنگ تولید کننده‌ی آن‌هاست، ساخته شده است.

تکنولوژی موجب شده، که تفاوت‌های فرهنگی، اقلیمی، زمینی محیط کم‌رنگ‌تر شده و حتی در مواردی از بین برود. بناها در نقاط مختلف کشورها شبیه هم اجزای گردند و آن‌چنان تفاوتی با هم نداشته باشند. این موضوع، موجب تقلیل کیفیت فضاها گشته و باعث شده هویت فضاها کم‌رنگ‌تر گردد، و یا از بین برود. خانه بلافصل‌ترین فضای مرتبط با انسان است که به‌طور روزمره بر انسان تاثیر گذاشته و از آن تاثیر می‌پذیرد و توجه به کیفیت آن نیز می‌باشد. همواره مد نظر قرار داشته باشد. با دقت در مسکن سنتی ایرانی که براساس تکنولوژی بومی شکل گرفته است به این موضوع پی می‌بریم که می‌توان با استفاده از تکنولوژی بومی در تمام نقاط خانه، حال و هوا و کیفیت‌های متفاوتی را بسته به کاربرد آن فضا به‌وجود آورد. بنابراین با رجوع به تکنیک‌ها و روش‌های ساخت که با توجه به جزئیات، مصالح و همچنین هم‌نشینی آن‌ها و ترکیب مناسب اجزاء به‌دست می‌آید می‌توان به سمت کیفیت مطلوب در معماری معاصر پیش رفت. چنان‌چه تکنولوژی وارداتی بدون ملاحظات فرهنگی و بومی در مورد معماری خانه‌سازی عمل کند،

نتیجه آن همان طور که اشاره شد به بی هویتی و آشوب منجر خواهد شد. لذا برای ورود تکنولوژی به معماری هر بوم بایستی تحت ملاحظات و با هماهنگی ها و معیارهائی پیش بینی گردد. با توجه به آن که تکنولوژی یکی از ضروریات زندگی امروز و دنیای متمدن و پیشرفته است و سبب کیفیت دهی در صدد آن است با شناخت معماری بومی که فرهنگ، اقلیم، تکنولوژی نهفته در خود را با بهره گیری از تکنولوژی های پیشرفته دنیا، خود را به روز کرده و سطح خدمات و توانایی و زیبایی و تاثیراتش را ارتقاء دهد. به موازات آن در جهت ارائه راهکارهایی به منظور طراحی فضایی با کیفیت و هویت تلاش کند. هم چنین آغازگر نگاهی محترمانه و با اصالت به معماری بومی باشد. که تسری این امر در طراحی های توسعه روستایی، حوزه آموزش معماری، هم چنین محیط های مختلف از جمله: فضاهای آموزشی، اداری، مسکونی برای پیشبرد معماری بومی را اعتناء فرهنگ های ساخت و ساز بومی بسیار مؤثر خواهد بود.

اسماعیل ضرغامی

سیده اشرف سادات

پیش‌گفتار

در سال‌های اخیر، سخن از حفظ ارزش‌های گذشتگان در معماری به‌عنوان یکی از کاربردی‌ترین روش‌های طراحی معماری با هویت مورد توجه خاص صاحب‌نظران بوده است. پدیده‌ی معماری بومی به‌عنوان مقوله‌ای در ریاضی، فلسفه، انسان‌شناسی و عرفان، در خلوص اندیشه و احترام به طبیعت، موضوعی بسیار با اهمیت است. همان‌طور که با آن‌که در طول تاریخ دست‌خوش پدیده‌های دگرگون‌کننده بوده، توانسته هویت ویژه خود را حفظ کند و از آن‌جا که نمایان‌گر آداب و رسوم، روحیه احساسات، اندیشه و عقیده، ذوق، سلیقه و سبک زندگی مردم آنان است، به‌عنوان شناسنامه معتبری از مردم یک سرزمین به‌شمار می‌رود. شناخت معماری بومی می‌تواند به منزله شناخت جامعه باشد. انسان همواره در طول تاریخ سعی می‌نماید مکانی را با شرایط مناسبی برای ادامه حیات خویش ایجاد کند، به این منظور آن مکان را با پیرامون خود هماهنگ می‌سازد، شرایط جغرافیایی، اقلیمی در شکل‌گیری این فضا دخالت مستقیم دارد. به‌طور کلی معماری بومی برگرفته از ویژگی‌های محیطی در جهت رفع نیازهای انسانی در محیط است. معماری بومی عامل تعیین‌کننده، تکنیک ساختمان‌سازی، رسیدن به حداکثر آسایش با توجه به محدودیت منابع بوده است. به نظر می‌رسد که با شناخت هویت ظاهری و باطنی معماری بومی و کاربرد آن در طراحی، تنوع الگویی را برای بازنمایی ارزش‌های فضایی و فرهنگی و بومی برای آشنایی نسل جوان فراهم نماید.